Velkommen på Nordsøstien (North Sea Trail)

Følg Nordsøstien og oplev kulturhistoriske spor, storslåede landskaber og smukke naturområder. Nordsøstien er markeret med et blåt skilt med en hvidt 'N', der har form som en bølge og flere steder også en 'gåmand' med teksten 'Nordsøstien'. Så det er nemt at finde vej.

Stien følger fortrinsvis mark- og skovveje, trampede spor og stier langs kysten eller i skel og læhegn. Nogle steder følger stien også asfalterede veje og cykelstier. Terrænet er varieret og underlaget veksler mellem fast belægning, grus og græs.

Vær opmærksom og vis hensyn

Nordsøstien går gennem offentlige og private arealer, der anvendes til land- og skovbrugformål. Her gælder naturbeskyttelseslovens almindelige regler for færdsel og ophold i naturen. Nogle steder går ruten gennem områder med græssende dyr. Hold afstand, så de har ro og fred til at pleje naturen. Ønsker du at overnatte undervejs, kan du finde primitive overnatningspladser på *www.friluftsguiden.dk* eller *www.udinaturen.dk*. Du kan også kontakte det lokale turistbureau via *www.visitnordjylland.dk* for andre overnatningsmuligheder.

International og kulturhistorisk vandrerute

På Nordsøstien – North Sea Trail – er det muligt at vandre 5.000 km langs store dele af kysten rundt om Nordsøen. Foruden Danmark er der etableret rutestrækninger i Sverige, Norge, Skotland, England, Holland og Tyskland.

Se mere om disse ruter på *www.northseatrail.org*.

Om Nordsøstien (North Sea Trail)

Denne folder beskriver en vandrestrækning på 66 km fra Tversted Plantage til Ålbæk. Fra Skiveren følger ruten stranden op til Råbjerg Stene og Kandestederne. Nord for Kandestederne fortsættes langs kysten til Skagen Klitplantage. I Skagen er der flere muligheder for valg af rute, f. eks helt op på Grenen. Fra Skagen går turen over Hulsig Hede og gennem Bunken Klitplantage, hvor du passerer Råbjerg Mile.

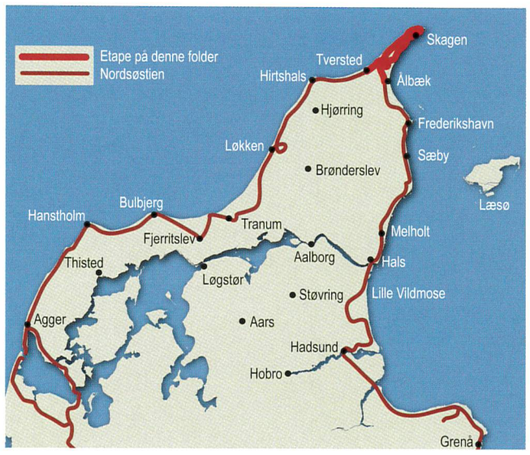

Strækningen er en del af den internationale Nordsøstien – North Sea Trail, som i Danmark er på ca. 1.500 km. Fra Tyskland gennem Sønderjylland og Vestjylland følger ruten de gamle drivveje. Ved Agger og frem til Skagen går den langs Vestkysten, derefter langs Kattegats "milde kyst" og ud på Djursland. Herfra er der færgeforbindelse til Sjælland, hvor ruten fortsætter gennem det vestlige og sydlige Sjælland til Møn.

Samarbejde om Nordsøstien

I Nordjylland samarbejder kommunerne med Region Nordjylland og Naturstyrelsen om at udgive foldere om Nordsøstien. Kommunerne og Naturstyrelsen sørger for, at Nordsøstien er skiltet, vedligeholdt og farbar. Du kan se det samlede ruteforløb og finde beskrivelser på *www.nordjylland.friluftsguiden.dk*. For spørgsmål til denne rutestrækning, kontakt Frederikshavn Kommune på tlf. 9845 5000.

FREDERIKSHAVN KOMMUNE
Miljøministeriet Naturstyrelsen
REGION NORDJYLLAND

Nordsøstien
North Sea Trail

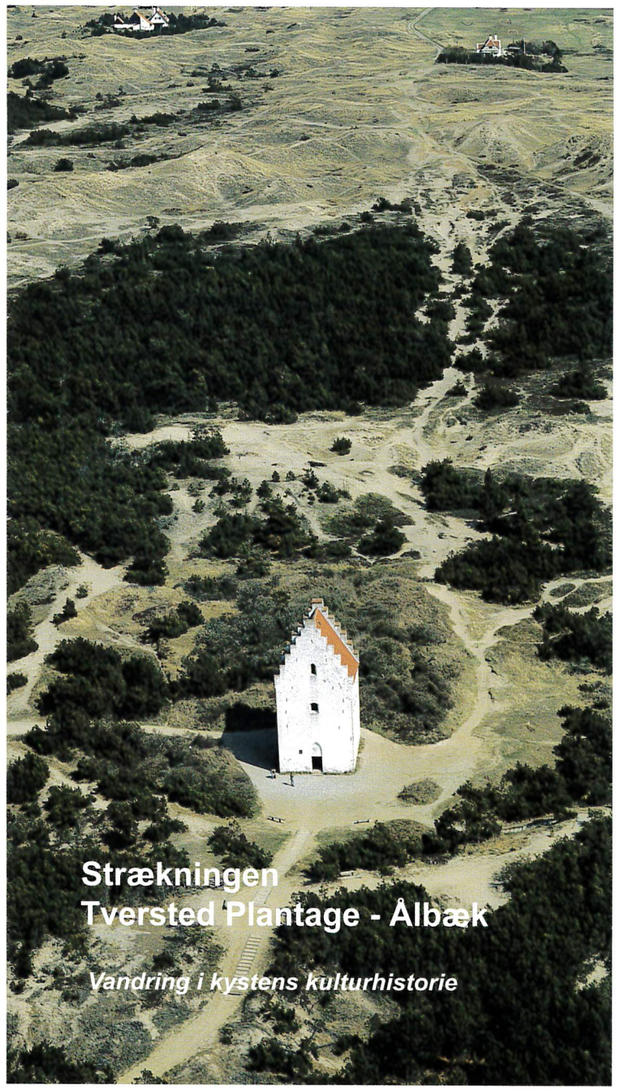

Strækningen Tversted Plantage - Ålbæk

Vandring i kystens kulturhistorie

Forsidefoto: Jan Winther, Visit Denmark

The North Sea Trail/NAVE Nortrail project is partly funded by EU through the Interreg IIIB North Sea Programme

Landskab og historie

Skagens Odde strækker sig som en løftet pegefinger fra området nord for den oprindelige kystlinie, der hæver sig i en linie fra Frederikshavn i øst til Hirtshals i vest. Hvad der er nord for denne linie er i geologisk forstand "ungt land", idet oddens skabelse tog sin begyndelse for blot 6-8.000 år siden. Oddens vækst fortsætter, og den yderste spids "Grenen" vokser med ca. 7-8 meter om året. Odden er verdens største af sin art. Væksten skyldes, at havstrømmen langs Jyllands vestkyst hvert år bringer 800.000 m^3 sandmaterialie op til oddens spids, hvor det aflejrer sig på Skagens Rev, der strækker sig 4 km ud i nordøstlig retning.

I slutningen af 1500-tallet, hvor en klimaforværring satte ind, ramtes stedet af katastrofer - ikke blot sandflugten, der blev igangsat af kreaturernes græsning på klittaget, men også orkaner, flodbølger og oversvømmelser ramte stedet.

En del af odden var dengang dækket af skov, hovedsagelig egeskov, som man endnu kan finde kratlignende rester af, men der var også moser og enge i et særegent mønster med baggrund i rimmedoppe landskabet. Alt i alt et frugtbart landskab med gode muligheder for kvægdrift. Da sandflugten havde hærget i ca. 200 år, lå resterne af bøndergårdene og markerne imidlertid under et flere meter tykt lag sand.

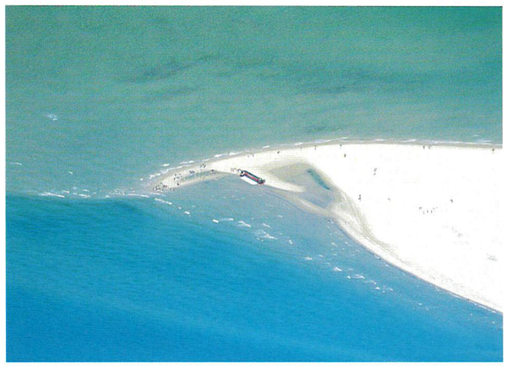

Grenen er under konstant forandring og er næppe ens to dage i træk.

Højen

Højen var oprindeligt en fiskerby med kystfiskeri som specialе. Før bygningen af Skagen Havn foregik en stor del af fiskeriet med landdragningsvod ved Højen. Derudover har Højen også fungeret som fixpunkt for de søfarende. Sømærket står der stadig - nu en kopi - som et eksempel på et bøkesystem, man i 1800-tallet opsatte langs den jyske vestkyst for at vejlede de søfarende op til fyrtårnene og belysningen ved Skagen Odde's spids.

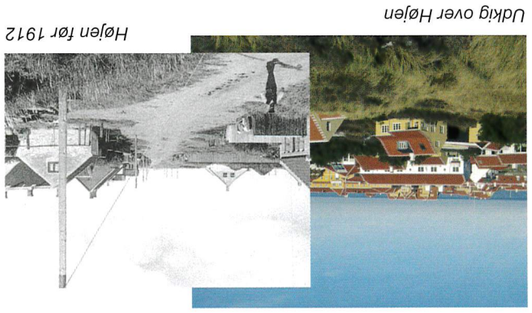

Udkig over Højen *Højen før 1912*

De ældste dele af Højen er for længst forsvundet i havet som følge af kysterosionen, hvor havet bortskyllede mange huse. Desuden har området været stærkt ramt af sandflugten. Den tilbageværende gamle bebyggelse er resterne af en typisk fiskerbebyggelse fra 1800-tallet – som i de fleste tilfælde er "moderniseret". Den "gamle" byplan med veje og stier, der krydser hinanden er rimelig godt bevaret, selvom der er enkelte nyere bygninger mellem de gamle. I dag bor der meget få fastboende i Højen, og de fleste huse anvendes til sommerbeboelse.

Skagen by

Allerede i 1413 fik Skagen købstadsrettigheder, og byen var i 1500-tallet en større bosættelse set i forhold til sin beliggenhed langt mod nord med ca. 2.000 bønder og fiskere, der havde deres livsgrundlag her.

Skagen opfattedes i middelalderen som hele Skagen Odde, men efterhånden som den bymæssige bebyggelse blev etableret og udvidet, opstod Skagen og Højen/Gl. Skagen som byenheder. Ikke som traditionelle købstadsbyer med torv og rimelig ensartede bebyggelser i et mønster af smågader. Selve bebyggelsen er uplanlagt og viidner om, hvordan man har lagt husene afhængigt af sandflugt, herskende vindretninger, oversvømmelser m.m. De to hovederhverv landbrug og fiskeri har sammen med naturens rådhed haft betydning for byens struktur. Bebyggelsen langs den sydøstvendte kyst har kunnet give en smule læ for den fremherskende vestenvind, lige så vel som "arbejdspladsen" i form af havet var lige uden for døren.

Skagen Havn blev anlagt i 1907, og det havgående fiskeri afløste det kystnære fiskeri. I dag ses næsten alle typer af fiskeri repræsenteret lige fra de mindste småjoller i jollehavnen til de store stålfartøjer på flere hundrede tons i erhvervshavnen. I de senere år er der dog sket en meget kraftig nedgang i antallet af hjemmehørende fartøjer.

Skagen er også kendt for sine malere. Holger Drachmann, der bade var digter og maler, kom til Skagen i 1872. Han fandt ikke blot det berømte Skagensliv, men også et barskt, socialt liv med nogle stærke typer, der var helt i overensstemmelse med den motiverden, som den unge malergeneration ville revolutionere malerkunsten med, den sakalte "dokumentarisme". Efter ham fulgte en række kunstnere, der har skildret livet blandt fiskerne, og afbildet de efterhånden mange sommergæster, der kom til Skagen.

Sct. Laurentiusvej ca. 1915

1 Skagens Gren.
Jyllands yderste spids og stedet, hvor de to have, Skagerrak og Kattegat, mødes. Skagens Gren ændrer sig til stadighed som følge af strømforhold, vejr og vind og skifter form og udseende fra dag til dag. Traktorbussen "Sandormen" kører fra påske til ultimo oktober i fast rutefart ud på Grenen. Spidsen af Jylland er et af landets populære udflugtsmål med over 1 mio. gæster årligt.

2 Fuglereservat ved Nordstrand. 40 forskellige fuglearter yngler i reservatet. Under fugletrækket, især om foråret, raster her en lang række fuglearter. Det er sangere, drosler og finker, men også andefugle, rovfugle og fiskehejrer. Sjældne arter som Steppehøge, Hedehøge, Havørne og mange andre sjældne fugle kan nogle år observeres. Derfor besøges området hvert år af mange ornitologer fra det meste af Europa.

3 Skagen Odde Naturcenter. Bygningen er tegnet af arkitekten Jørn Utzon. En 4 m høj mur omkranser det godt 4.000 m² store oplevelsescenter. Udstillingen er bygget op over temaerne vand, sand, vind og lys.

4 Skagen. I dag et internationalt turistmål med besøgende fra hele verden. Folk kommer for at se de to have mødes og for at opleve kunsten, lyset og den helt specielle stemning. Det var Skagensmalerne, der gjorde stedet berømt og forvandlede det til et mekka for kunstnere og bohemer. Skagen Festival løber af stabelen hver sommer, ligesom havnen i turistsæsonen myldrer af mennesker. Besøg også Skagens Museum, der blev stiftet i Brøndums spisesal i Skagen den 20. oktober 1908. Formålet var at samle og bevare nogle af Skagenmalernes værker og gøre dem tilgængelige for et større publikum. Besøg også Skagen By- og Egnsmuseum og se, hvordan livet har formet sig i Skagen før og nu.

5 Klitgården. Opført i 1914 af den daværende Kong Christian X som privat feriebolig for den kongelige familie. Efter kongens død i 1947 blev Klitgården ofte benyttet af Dronning Alexandrine. Ved hendes død overtog Arveprins Knud Klitgården. Klitgården forblev i familiens eje indtil sommeren 1997, hvor arvingerne efter Arveprins Knud solgte ejendommen til Klitgården Fonden, der driver stedet som refugium for forskere og kunstnere.

6 Den tilsandede Kirke. Kirken, hvis navn er Sct. Laurentii Kirke, menes opført i sidste halvdel af 1300-tallet og var dengang en af de største kirker i Vendsyssel. Sandflugten, som begyndte i det 16. århundrede, nåede kirken i slutningen af 1700-tallet. Menigheden måtte grave sig ind, når der var gudstjeneste. Denne kamp varede til 1795, hvor kirken efter kongelig ordre blev nedlagt. Kun tårnet, som nu er fredet, blev bevaret som sømærke.

7 Hulsig Hede. Fredet område, som efter omfattende naturpleje, er blevet genskabt til det åbne og øde klit- og hedelandskab, det var engang. Tilgroningen skyldtes bjergfyr, der blev plantet i Skagen Klitplantage for at dæmpe sandflugten for over 100 år siden. De spredte sig ud på klit- og hedearealerne og blev en trussel for området, og med tab af uerstattelige naturværdier til følge.

8 Råbjerg Mile. Milen er Danmarks største vandreklit, og rummer omkring 4 millioner m³ sand. Den imponerende, 35-40 meter høje sanddynge danner en "miniørken" på næsten 1 km². Med en gennemsnitshastighed på 15 meter om året bevæger klitten sig med den fremherskende vind mod nordøst. Alt tyder på, at milen vil fortsætte sin vandring mod Kattegat, og sker der ikke ændringer i dens bevægelseshastighed, vil den nå hovedvejen i 2200 og Kattegat i 2230.

9 Milesøerne. Ligger umiddelbart syd for Råbjerg Mile og består af to lavvandede søer med et særpræget planteliv. Søerne hører til de klarvandede, næringsfattige søer, der er Danmarks mest sjældne søtype. Typen kaldes også "Lobelie-søer" efter blomsterplanten Tvepibet Lobelie.

10 Råbjerg Stene. Navnet skyldes det dække af strandsten, der er blæst fri for flyvesand og nu ligger en snes meter over havet, fordi Skagen Odde har hævet sig.

11 Ørnereservatet. Her kan man opleve ørne blive fodret og udfolde sig frit over toppen af Danmark. Også den lynhurtige vandrefalk viser sin flyvekunst. Hør om falkejagten, en jagtform, hvor man er tæt pånaturen, og se træningen af rovfuglene. Åbent mod entré i sommerhalvåret i forbindelse med opvisninger.

Vær en god gæst

Husk at færdes på naturens præmisser og med hensynsfuld opførsel. Nyd de græssende dyr på afstand, så de har ro til at pleje naturen. Find alternative ruter, hvis et område er skiltet med jagt.

Din hund er altid velkommen, hvis den er i snor. Tag gerne madpakken med ud, men affaldet med hjem.

Du må opstille telte på de særligt indrettede primitive lejrpladser og tænde bål, hvis der er indrettet en bålplads. Vær i øvrigt opmærksom på naturbeskyttelseslovens regler for færdsel og ophold i naturen.

Signaturforklaring:

- Nordsøstien
- National eller regional cykelrute
- Hærvejs vandrerute
- Turistinformation
- Vandrerhjem
- Campingplads
- Kro/hotel med overnatning
- Spisested
- Parkerings-/rasteplads
- Kiosk
- Seværdighed
- Dagligvarebutik
- Fugle-/udsigtstårn
- Shelterplads
- Primitiv lejrplads
- Kirke

Målestok: 1: ca. 65.000

0 1 2 3 4 5 km

fortsætter på folderen:Tornby - Tversted Plantage

fortsætter på folderen Ålbæk - Sæby